

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ

Попович А.М.,
м.Ужгород

Розвиток нових технологій і методів навчання, орієнтованих на дослідницькі навчальні програми, знаходиться в процесі становлення. Кожен вуз, факультет і кафедри зокрема мають певний досвід їх освоєння, особливості якого значною мірою визначаються профілем вузу. Окрім цього, стратегія залежить від того, яким чином поєднуються два відомі у світовій освітній практиці базових модулі викладання: академічний (часто його називають абстрактно-теоретичним) і соціально-прикладний.

Останній більш повно відповідає потребам ринку праці, професій і зайнятості соціальних працівників. Тому покладений в основу навчальної, науково-дослідної і виховної роботи на кафедрі соціології та соціальної роботи УжНУ в процесі викладання базових навчальних дисциплін.

Соціально-прикладний характер методики викладання базових дисциплін спеціальності соціальна робота передбачає декілька аспектів: а) відмову від традиційної форми занять та переведення їх в інтерактивний режим; б) відмову від «класичної» схеми проведення семінару, коли основна мета зводиться до закріплення знань, отриманих на лекціях і зміщення акцентів на розвиток у студентів навичок самостійного пошуку та аналізу; в) тісний зв'язок наукових робіт студентів з різними навчальними предметами, що забезпечує міждисциплінарність; г) можливість використання наукових розробок, зокрема й ІНДЗ, при захисті курсових, бакалаврських, дипломних робіт або ж окремих видів практики; д) лонгована (протягом двох-трьох років) індивідуальна робота зі студентами: з початку вивчення базових дисциплін («Вступ до спеціальності») до написання дипломної або ж магістерської роботи чи навіть підготовки до вступу в аспірантуру; е) контроль ефективності, дієвості новітніх технологій у процесі викладання.

Названі та інші особливості викладання базових дисциплін виступають як взаємопов'язані ланки, спрямовані на активізацію студентів, розвиток навичок самостійної наукової роботи, творчого мислення, постановки і вирішення різних практичних і наукових завдань. Традиційні методики не заперечуються, проте лекції, семінарські, практичні і лабораторні заняття проводяться в техніках активних методів навчання (дискусії, аналіз конкретних випадків, ситуацій, рольові ігри, моделювання, мозковий штурм, «пакування валізи», метод «вулика», робота з плакатом та ін.).

У цьому контексті вивчення дисципліни «Теорія соціальної роботи» передбачає не лише формування знань теорії як системного узагальнення соціального знання, взятого в аспекті вивчення і вирішення складних життєвих ситуацій клієнтів та формування у майбутніх спеціалістів цілісного сприйняття проблем і потреб клієнта з врахуванням специфіки тих чи інших соціальних та індивідуальних факторів, а й розкриває її прикладний аспект, сприяє усвідомленому розумінню, як теорія може бути використана у практиці та у професійних (в т. ч. міждисциплінарних) дебатах, розвиває вміння

виокремлювати загальнонауковий, спеціальний та емпіричний методологічні рівні соціальної роботи.

Як один з варіантів індивідуальної роботи студентів готується ІНДЗ (індивідуальне навчально-дослідне завдання) у формі захисту «портфоліо». У ньому студенти відображають, за власним вибором, зміст одного із методів соціальної роботи (класичних, нових чи інноваційних соціальної роботи, соціологічних, педагогічних, психологічних, правових та ін.) з певною категорією клієнтів. З цією метою здійснюється попередній інформаційно-аналітичний пошук і аналіз у наступних жанрах:

- вступ (обґрунтування актуальності вибору теми і конкретизація проблеми з точки зору вивченого курсу «Теорія соціальної роботи»);
- теоретичний аналіз проблеми (огляд наукових статей, монографій, навчальних посібників);
- термінологічний словник з проблеми;
- відображення проблеми у публіцистичних джерелах;
- огляд матеріалів з проблеми в Інтернет;
- аналіз юридичної бази правомірності запланованої роботи;
- відображення проблеми на невербальному рівні (малюнки, фотографії, карикатури тощо);
- висновки (рефлексія дослідника по суті проблеми).

Основним першоджерелом для робіт студентів служать публікації журналів «Практична психологія та соціальна робота», «Соціальна робота і соціальна політика», «Соціальна робота в Україні: теорія і практика», «Соціальна політика», «Соціологія: теорія, методи, маркетинг», «Социологические исследования», а також матеріали конференцій.

Підготовлене у письмовій формі «портфоліо» (надрукований варіант, обсяг до 10 арк., обов'язкове зазначення усіх жанрів, титульна сторінка стандартного зразка) подається викладачу не пізніше, ніж за 2 тижні до іспиту. Кожен студент готує своє «портфоліо», виступає рецензентом роботи одного із своїх колег, приймає участь у презентації робіт та дискусіях за їх змістом.

Оцінка ІНДЗ складається з наступних параметрів:

- відповідність роботи основним положенням курсу (експертна оцінка викладача);
- якість презентації;
- оцінка рецензента;
- якість відповідей на питання експертів;
- якість участі в дискусії.

В результаті вивчення теорії соціальної роботи та захисту ІНДЗ студенти отримують такі вміння:

- аналізувати пізнавальну і практичну значимість категорій, принципів і закономірностей соціальної роботи;
- оцінювати доцільність застосування тих чи інших методів як при розв'язанні навчальних проблемних ситуацій, так і в процесі безпосередньої роботи з клієнтами під час проходження практики;
- ставити мету і формулювати завдання, пов'язані з цілісним пізнанням потреб і проблем клієнта;

- обґрунтовувати ефективність практичної соціальної роботи через роль теорії;
- обґрунтовувати суть і соціальну значимість соціальної роботи, основні проблеми дисципліни та міждисциплінарні взаємозв'язки у цілісній системі знань;
- демонструвати розуміння суті соціальної роботи та її відмінностей від інших допомагаючих професій;
- грамотно використовувати професійну лексику;
- висловлювати і обґрунтовувати свою позицію з питань, пов'язаних із вибором методів соціальної роботи;
- вести пошук та інтерпретувати нову інформацію, поміщувати її у відповідний контекст як при виконанні ІНДЗ та самостійної роботи, так і в процесі практики;
- готувати згідно поставлених вимог і належним чином презентувати усні виступи;
- орієнтуватися у навчально-методичній і науковій літературі, окремих законодавчих актах, необхідних для професійної самопідготовки;
- використовувати знання теорії соціальної роботи в процесі вивчення наступних базових дисциплін та проходження практики зі спеціальності.

Зрозуміло, що описана форма роботи є навантаженням на викладача і студентів. Однак виправдовується, формуючи інтерес до наукової творчої діяльності, розширюючи кругозір майбутніх спеціалістів. Студентам надається можливість не лише проявити самостійність, а й перевірити доцільність та ефективність такої роботи під час проходження виробничої практики, яка проходить за суміщеним графіком і співпадає із викладанням «Теорії соціальної роботи». Наявний досвід викладання «Теорії соціальної роботи» з використанням ІНДЗ у вигляді підготовки «портфоліо» засвідчує, що воно сприяє усвідомленню взаємозв'язку теорії з практикою, більш глибокому розумінню проблем клієнтів та способів впливу на складні життєві ситуації.

Підсумовуючи актуальність цього методу навчання, варто зауважити, що сучасне «освітнє поле» в Україні характеризується певними ризиками, які посилюються здійсненням освітньої реформи. Зокрема, у вітчизняній практиці викладання суспільних наук завжди характеризувалося, перш за все, фундаментальністю. У процесі сучасних підходів певним недоліком такого підходу визнається відсутність прагматизму, недостатня підготовка випускників до реальних життєвих умов та практики роботи. Однак переорієнтація повинна бути виваженою. Варто шукати оптимальний баланс традиційного і нового, інноваційного, фундаментального та інструментального. Шукаючи шляхи оновлення, не варто втрачати національних освітніх традицій. Цьому може сприяти система міжвузівських навчально-методичних об'єднань та методологічних семінарів.

У статті обґрунтовується соціально-прикладний характер методики викладання базових дисциплін спеціальності «Соціальна робота». Як приклад такого підходу наведено застосування індивідуального навчально-дослідного завдання у процесі викладання дисципліни «Теорія соціальної роботи».

The author of the article has grounded the social-applied character of methods of teaching of basis «Social Work» speciality disciplines. As an example of such

approach the making use of individual studying-research task in the process of teaching «Theory of Social Work» discipline has been given.